

- Dienst:
Directie Operationele diensten FEDASIL
Coördinatieceel

[Regio Noord](#)
[Tel: 03 200 35 00](tel:032003500)
noord@fedasil.be

- Ter attentie van de verantwoordelijken van de opvangstructuren

Bijlagen :

- Portfolio opleidingen VT
- Schema terugkeertraject

- INSTRUCTIE – Het terugkeertraject en open terugkeerplaatsen

Context & doelstelling

Sinds 2012 voorziet het artikel 6/1 van de opvangwet dat een vreemdeling, vanaf het moment dat hij/zij een verzoek voor internationale bescherming indient, de mogelijkheid heeft om in te tekenen op een geïndividualiseerd terugkeertraject. Het terugkeertraject geeft de voorkeur aan vrijwillige terugkeer en is een integraal onderdeel van de begeleiding die in alle opvangstructuren wordt geboden.

Het terugkeertraject heeft volgende doelstellingen:

- Bewoners zijn op de hoogte van de mogelijkheden van het programma vrijwillige terugkeer en re-integratie,
- Bewoners worden gemotiveerd en ondersteund om op sleutelmomenten na te denken over terugkeer als één van de toekomstopties,
- Bewoners kunnen een geïnformeerde beslissing nemen over terugkeer.

Doelgroep

Deze instructie is van toepassing op alle verzoekers van internationale bescherming verblijvend in een opvangstructuur met uitzondering niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (NBMV).

Terugkeertraject

Fasen

Er zijn drie hoofdfasen in het terugkeertraject:

1. Tijdens de behandeling van het verzoek door de Dienst vreemdelingen zaken (DVZ) en het Commissariaat generaal voor vluchtelingen en staatlozen (CGVS) leert de bewoner dat vrijwillige terugkeer op elk moment mogelijk is.
2. Na een negatieve beslissing van het CGVS wordt de bewoner gemotiveerd om actief na te denken over zijn/haar toekomstopties, waaronder de optie vrijwillige terugkeer.
3. Na een definitieve negatieve beslissing over het verzoek internationale bescherming, biedt Fedasil het terugkeertraject aan in een open terugkeerplaats (OTP). Indien bewoner een uitzondering OTP aanvraagt of aan de bewoner geen OTP werd toegewezen, wordt de begeleiding verdergezet in de initiële opvangstructuur waar de bewoner verblijft.

Sleutelmomenten van het terugkeertraject

Tijdens de behandeling van het verzoek door DVZ en het CGVS

In deze eerste fase bestaat het terugkeertraject uit het verstrekken van basisinformatie over de vrijwillige terugkeer.

Er zijn twee sleutelmomenten voorzien in deze fase tijdens:

- ▶ De informatiesessie in het aanmeldcentrum,
- ▶ De procedure intake in de reguliere opvangstructuur door de maatschappelijk werker.

De bewoner ontvangt volgende informatie over de vrijwillige terugkeer:

- Terugkeer is mogelijk op elk moment,
- Het spreken over terugkeer met de begeleiders heeft geen impact op hun verzoek,
- Programma vrijwillige terugkeer biedt ondersteuning om terugkeer te organiseren,
- Terugreis wordt betaald door Fedasil.

Het thema vrijwillige terugkeer wordt verder ter sprake gebracht telkens hiervoor een aanleiding is, bv wanneer bewoner zelf aangeeft te willen terugkeren.

Na negatieve beslissing van het CGVS

In deze fase wordt de bewoner gemotiveerd om na te denken over zijn/haar toekomstopties, waaronder de optie vrijwillige terugkeer. De informatie over het terugkeerprogramma wordt aangepast aan de individuele situatie van de bewoner.

Er zijn twee sleutelmomenten voorzien in deze fase:

- ▶ Na de negatieve beslissing van het CGVS,
- ▶ Na de hoorzitting van het schorsend beroep bij de RVV.

Wat betreft de optie vrijwillige terugkeer is het de bedoeling dat de bewoner op elk sleutelmoment volgende informatie ontvangt:

- Programma vrijwillige terugkeer biedt ondersteuning, om terugkeer te organiseren,
- Terugreis wordt betaald door Fedasil,
- Hoe de terugkeer concreet verloopt,
- Vrijwillige terugkeer is ook mogelijk als men niet meer in een opvangstructuur verblijft. Men kan altijd bellen naar het gratis nummer 0800/32 745 of naar een terugkeerloket van Fedasil of naar een partner van IOM gaan.

Daarnaast wordt de bewoner gemotiveerd om na te denken over de terugkeer als één van de toekomstopties. Volgende vragen kunnen worden gesteld om het gesprek te structureren:

- Hoe staat bewoner ten aanzien van terugkeer?
- Welke belemmeringen ervaart hij/zij ten opzichte van terugkeren?
- Wat zijn eventuele oplossingen voor deze belemmeringen?
- Welke mogelijkheden ziet hij/zij?

Na negatieve
beslissing van
het CGVS

Naast vrijwillige terugkeer, kan de bewoner de volgende toekomstopties overwegen:

- Beroep indienen tegen een negatieve beslissing van het CGVS met info ivm schorsend en niet-schorsend beroep,
- Verblijf in België (bijvoorbeeld via humanitaire of medische regularisatie);
- Indien de bewoner geen schorsend beroep indient, is het belangrijk om hem/haar te informeren over zowel de gevolgen en risico's van onwettig verblijf als van doormigratie naar een ander Europees land.

Het is namelijk belangrijk dat de bewoner een realistisch beeld van de verschillende opties krijgt om een weloverwogen beslissing te kunnen nemen over de vrijwillige terugkeer

Na een negatieve beslissing van het CGVS

Binnen de 5 dagen na de betekening van de negatieve beslissing van het CGVS heeft de maatschappelijk werker een gesprek met de bewoner.

De bedoeling van dit gesprek is ervoor te zorgen dat de bewoner begrijpt waarom hij/zij een negatieve beslissing heeft ontvangen, welke verschillende opties hij/zij heeft, onder meer wat betreft het beroep en vrijwillige terugkeer en wat de gevolgen van deze opties zijn.

Na de hoorzitting van het schorsend beroep bij de RVV

Binnen de week na de hoorzitting van de RVV heeft de maatschappelijk werker een gesprek met de bewoner.

De bedoeling van dit gesprek is om de bewoner aan te moedigen om na te denken over de verschillende mogelijke uitkomsten van het beroep, de gevolgen ervan en zijn/haar opties, waaronder vrijwillige terugkeer, als het beroep bij de RVV negatief uitvalt.

Het is ook belangrijk om de bewoner gedurende dit sleutelmoment te informeren dat indien hij/zij een negatieve beslissing ontvangt hij/zij een toewijzing kan krijgen naar een open terugkeerplaats en de huidige opvangstructuur zal moeten verlaten.

Na een
definitieve
negatieve
beslissing

In deze fase van het terugkeertraject wordt de bewoner ondersteund om een weloverwogen beslissing te nemen over zijn/haar toekomst en vrijwillige terugkeer.

Nadat de RVV het beroep heeft verworpen of na een andere definitieve negatieve beslissing¹, heeft de maatschappelijk werker een gesprek met de bewoner over zijn/haar toekomst.

Het is enerzijds belangrijk dat de bewoner begrijpt dat zijn/haar verzoek definitief werd afgesloten en dat er een einde komt aan het recht op materiële hulp. Anderzijds is het belangrijk dat de bewoner alle mogelijk opties en de gevolgen daarvan kent.

¹ Zie instructie einde materiële hulp

Na een
definitieve
negatieve
beslissing

De informatie over het terugkeerprogramma wordt verder aangepast aan de individuele situatie van de bewoner. De bewoner ontvangt concrete informatie hoe vrijwillige terugkeer naar zijn/haar land van herkomst verloopt en op welke manier Fedasil de bewoner kan helpen om opnieuw in zijn/haar land van herkomst te gaan wonen.

Het is ook belangrijk om de bewoner te informeren dat hij/zij een toewijzing kan krijgen naar een OTP en de huidige opvangstructuur zal moeten verlaten.

Wat betreft de OTP is het de bedoeling dat de bewoner volgende informatie ontvangt:

- OTP bevinden zich in opvangcentra van Fedasil waar ook bewoners met een lopend verzoek worden opgevangen. Het zijn open centra en net zoals andere bewoners mag men het centrum op elk moment verlaten.
- De begeleiding in een OTP bestaat uit een aantal verplichte gesprekken met de maatschappelijk werker van Fedasil en een ICAM-coach van DVZ met als doel de bewoner te helpen om een weloverwogen beslissing te nemen over zijn/haar toekomst.
- Er wordt geen enkele gedwongen verwijdering georganiseerd zolang de bewoner recht op materiële hulp heeft. Indien men de opvangstructuur weigert te verlaten op het moment dat men geen recht op materiële hulp meer heeft en geen toelating heeft om op het grondgebied te verblijven, kan een verwijdering plaatsvinden.

Indien bewoner een aanvraag voor een uitzondering OTP indient of geen OTP-toewijzing krijgt:

Indien bewoner een aanvraag heeft ingediend voor een uitzondering OTP-toewijzing of geen OTP-toewijzing heeft gekregen, wordt het terugkeertraject verdergezet in de opvangstructuur waar de bewoner verblijft.

In deze fase van het terugkeertraject zijn er 3 gesprekken voorzien met de maatschappelijk werker. Indien nodig kan men contact nemen met de cel vrijwillige terugkeer van Fedasil via het gratis nummer 0800/23 745 om meer informatie te krijgen over het programma vrijwillige terugkeer of indien bewoner dat wenst, kan men ook een afspraak bij het terugkeerloket aanvragen voor een bewoner.

1. Eerste gesprek

De bedoeling van dit gesprek is dat de bewoner begrijpt dat hij/zij de opvangstructuur gaat moeten verlaten en dat hij/zij een beslissing gaat moeten nemen.

Bij dit gesprek ontvangt de bewoner volgende informatie:

- Uitleg over de definitieve negatieve beslissing,
- Uitleg over einde recht op materiële hulp,
- Uitleg over de verschillende toekomstopties waaronder vrijwillige terugkeer en eventuele risico's en gevolgen daarvan.

Na een
definitieve
negatieve
beslissing

2. Tweede gesprek

Bij het tweede gesprek gaat de maatschappelijk werker na of de bewoner reeds een beslissing heeft genomen en of de bewoner op de hoogte is van de eventuele risico's en gevolgen van zijn/haar beslissing. Indien de bewoner nog geen beslissing heeft genomen of nog twijfelt, doorloopt de maatschappelijk werker nogmaals de opties met hem/haar. De maatschappelijk werker benadrukt dat het aan de bewoner is om een beslissing te nemen en de gevolgen te dragen van zijn/haar beslissing.

3. Derde gesprek

Bij het derde gesprek bespreekt de maatschappelijk werker de beslissing van de bewoner en gaat hij/zij na hoe de bewoner zich daarbij voelt en of hij/zij de risico's en gevolgen van de beslissing begrijpt.

Indien de bewoner heeft gekozen voor vrijwillige terugkeer, brengt de maatschappelijk werker de bewoner in contact met een terugkeerconsulent werkzaam in het opvangcentrum, met een terugkeerloket van Fedasil of een andere terugkeerpartner van IOM om de terugkeer te organiseren.

Indien de bewoner voor een andere optie dan vrijwillige terugkeer heeft gekozen, legt de maatschappelijk werker uit wanneer de bewoner de opvangstructuur moet verlaten.

Indien bewoner nog geen beslissing heeft genomen of nog twijfelt, doorloopt de maatschappelijk werker de opties nogmaals met hem/haar. De maatschappelijk werker benadrukt dat het aan bewoner is om een beslissing te nemen over zijn/haar toekomst.

Terugkeertraject in een open terugkeerplaats (OTP)

Duur van het
verblijf in een
OTP

Na een definitieve negatieve beslissing kan de bewoner nog gedurende 30 dagen van materiële hulp genieten.

Deze termijn kan worden verlengd voor de bewoner die in een OTP aankomt en ermee instemt om mee te werken aan het terugkeertraject². Meewerken betekent dat de bewoner zich moet houden aan de afspraken met de maatschappelijk werker en de ICAM-coach.

Er komt een einde aan het verblijf in een OTP indien bewoner:

- de opvangstructuur verlaat (einde recht op materiële hulp),
- niet meewerkt aan het terugkeertraject (einde verlening materiële hulp),
- een volgend verzoek indient en een nieuwe toewijzingsdocument krijgt,
- een verblijfsvergunning van meer dan 3 maanden krijgt (transitie).

² Artikel 7§2 van de opvangwet.

Rollen van
Fedasil en DVZ

In een open terugkeerplaats wordt het terugkeertraject gezamenlijk beheerd door Fedasil en DVZ.

De bewoner wordt zowel door de maatschappelijk werker van Fedasil als door de ICAM-coach van DVZ begeleid.

Rol van de maatschappelijk werker van Fedasil:

De maatschappelijk werker ondersteunt de bewoner om na te denken over zijn/haar toekomst. Hij/zij doorloopt met de bewoner alle mogelijke opties en de gevolgen daarvan.

Indien de bewoner kiest voor een vrijwillige terugkeer, zal de maatschappelijk werker de bewoner helpen om dit te organiseren.

Rol van de ICAM-coach van DVZ:

DVZ wijst aan elk opvangcentrum waar open terugkeerplaatsen worden aangeboden, een ICAM-coach toe. De ICAM-coach is twee dagen per week in het opvangcentrum aanwezig.

De ICAM-coach past de aanklappende aanpak toe. Het gaat om:

- Stand van zaken maken van de verblijfsprocedure en eventuele beroepen;
- Optie vrijwillige terugkeer voorleggen om gedwongen terugkeer te vermijden;
- Toelichten van de risico's van onwettig verblijf.

Sleutel-
momenten in
een OTP

In deze fase van het terugkeertraject zijn er 6 verplichte gesprekken voorzien waarvan 3 met de maatschappelijk werker en 3 met de ICAM-coach.

1. INTAKE door maatschappelijk werker binnen 4 werkdagen na de aankomst

Bewoner ontvangt volgende informatie:

- Uitleg over de definitieve negatieve beslissing,
- Uitleg over terugkeertraject in OTP, inclusief de ICAM-coaching,
- Uitleg over de verschillende toekomstopties en gevolgen daarvan,
- Uitleg over recht op materiele hulp en mogelijkheid om verlenging materiele hulp aan te vragen indien men meewerkt aan het terugkeertraject,

Indien bewoner akkoord gaat met het terugkeertraject, wordt het recht op materiële hulp verlengd tot 30 dagen na de aankomst. Anders moet bewoner de OTP verlaten binnen de termijn van 30 dagen na de betekening van de definitieve negatieve beslissing.

2. INTAKE door ICAM-coach binnen 7 werkdagen na de intake door de maatschappelijk werker

Bewoner ontvangt volgende informatie:

- Uitleg over de ICAM-coaching;
- Uitleg over de definitieve negatieve beslissing, het bevel om het grondgebied te verlaten en het annulatieberoep bij de RVV tegen het bevel om het grondgebied te verlaten,
- Stand van zaken verblijfsprocedures die bewoner reeds heeft gelopen en mogelijke opties en gevolgen daarvan;
- Wat betreft de optie vrijwillige terugkeer wordt de bewoner gemotiveerd om erover na te denken om gedwongen terugkeer te vermijden.

3. BESPREKING opties door maatschappelijk werker na intake door de ICAM-coach:

Bij het tweede gesprek gaat de maatschappelijk werker na of de bewoner reeds een beslissing heeft genomen en of de bewoner op de hoogte is van de eventuele risico's en gevolgen van zijn/haar beslissing.

Indien de bewoner nog geen beslissing heeft genomen of nog twijfelt, doorloopt de maatschappelijk werker nogmaals de opties met de bewoner. De maatschappelijk werker benadrukt dat het aan de bewoner is om een beslissing te nemen en de gevolgen te dragen van zijn/haar beslissing

4. OUTTAKE door maatschappelijk werker ten laatste 3 werkdagen voor het einde recht op materiële hulp:

Bij het derde gesprek bespreekt de maatschappelijk werker de beslissing van de bewoner en gaat hij/zij na hoe de bewoner zich daarbij voelt en of hij/zij de gevolgen van de beslissing begrijpt.

Indien de bewoner:

- heeft gekozen voor vrijwillige terugkeer, helpt de maatschappelijk werker de bewoner om de terugkeer te organiseren.
- voor een andere optie dan vrijwillige terugkeer heeft gekozen, legt de maatschappelijk werker uit wanneer de bewoner de opvangstructuur moet verlaten en dat indien de bewoner weigert te vertrekken, DVZ kan starten met de organisatie van een gedwongen terugkeer.
- nog geen beslissing heeft genomen of nog twijfelt, doorloopt de maatschappelijk werker nogmaals de opties met de bewoner. De maatschappelijk werker benadrukt dat het aan bewoner is om een beslissing te nemen en dat de ICAM coach zijn/haar beslissing wilt kennen tijdens het volgende afspraak.

5. ICAM-BESLISSING door ICAM-coach

Bij het tweede ICAM-gesprek wilt de coach de beslissing van de bewoner horen. Indien nodig worden de opties nogmaals doorlopen.

Sleutel-
momenten in
een OTP

De ICAM-coach legt uit dat indien Fedasil beslist dat de bewoner de opvangstructuur moet verlaten, maar de bewoner dit weigert, de ICAM-coach hem/haar zal uitnodigen voor een hoorrecht gesprek om een gedwongen terugkeer voor te bereiden.

6. ICAM-HOORRECHT door ICAM-coach

Indien de bewoner weigert de opvangstructuur te verlaten nadat zijn/haar recht op materiële hulp is beëindigd, nodigt de ICAM-coach de bewoner uit voor een hoorrecht gesprek.

Tijdens dit gesprek wilt de ICAM-coach weten welke bezwaren de bewoner heeft tegen terugkeer en/of de bewoner medische en/of andere kwetsbaarheden heeft waarmee DVZ rekening moet houden bij de organisatie van een gedwongen terugkeer. De bewoner wordt gevraagd om een verslag van het gesprek te tekenen.

Men legt uit dat de dienst opvolging bevelen van DVZ vanaf dit moment kan beslissen om een gedwongen terugkeer te organiseren via een gesloten centrum of FITT-woning.

Aan de bewoner wordt duidelijk gecommuniceerd dat DVZ aan de lokale politie een opdracht kan geven om de bewoner op te halen in het opvangcentrum.

Andere aandachtspunten

Informatie tools

Volgende informatie tools kunnen gebruikt worden tijdens het terugkeertraject:

- Fedasil info: <https://fedasilinfo.be/nl/theme/terugkeer>
- Website vrijwillige terugkeer: <https://www.vrijwilligeterugkeer.be/>
- Brochure vrijwillige terugkeer beschikbaar in 21 talen op: <https://www.vrijwilligeterugkeer.be/partners>

Fedasil organiseert voor de begeleiders in de opvangstructuren opleidingen over vrijwillige terugkeer. Zie meer info in opleidingsportefeuille in bijlage.

Registratie
terugkeertraject-
gesprekken in
Match-IT

Voor de opvolging van het terugkeertraject is het belangrijk om in het sociaal dossier in Match-IT bij te houden hoe de terugkeertrajectgesprekken verlopen:

- Wanneer vond het gesprek plaats?
- Hoe staat de bewoner ten aanzien van terugkeer?
- Welke belemmeringen ervaart hij/zij ten opzichte van terugkeren?
- Wat zijn eventuele oplossingen op deze belemmeringen?
- Welke mogelijkheden ziet hij?

Bij de belangrijke notities kan je aanduiden dat deze notities ook zichtbaar zijn voor de maatschappelijk werker in de volgende opvangstructuur of het nu een "gewone" transfer of OTP-transfer betreft³.

³ U vindt meer informatie over hoe je de gesprekken kan registreren in Match-IT in het hoofdstuk "Terugkeertraject gesprekken" in de handleiding Match-IT: Sociale dossier,

De manier waarop de registratie moet gebeuren, hangt af van de fase van het traject:

- Gesprekken tijdens de behandeling van de aanvraag door DVZ en CGVS: Notitie met tag "terugkeertraject";
- Gesprekken na een negatieve beslissing van het CGVS: Proceduretaak terugkeertraject behandelen;
- Gesprekken in OTP: OTP-gesprek toevoegen aan tabblad procedure.

INWERKINGTREDING

- ▶ Deze instructie is van toepassing vanaf 27/06/2024.
- ▶ Deze instructie vervangt de instructie "terugkeertraject en OTP" van 20/10/2015.

Als u vragen heeft met betrekking tot deze instructie kunt u zich richten tot uw Regio.

Ik dank u voor uw medewerking en verzoek u deze instructie te delen met uw personeel.

Fanny François
Directeur-generaal a.i.